

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
11 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000056578

Inlichtingen
mw. mr. J.C.M. Haring
T 070 426 62 66
F 070 345 08 79

Uw kenmerk
2014-0000008587

Blad
1 van 4

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Emailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp

Advies Tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming

1. Inleiding

In uw brief van 10 januari 2014 verzoekt u de Kiesraad advies uit te brengen over de ontwerperegeling houdende tijdelijke regels voor experimenten met een centrale stemopneming (Tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming). De voorliggende ontwerperegeling betreft een uitwerking van de Tijdelijke experimentenwet stembiljetten en centrale stemopneming (hierna: Experimentenwet) en het Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming (hierna: Experimentenbesluit) en bevat regels over de schorsing van de stemopneming door een gemeentelijk stembureau en modellen voor de processen-verbaal van een stembureau en een gemeentelijk stembureau. Het betreffende advies treft u hierbij aan.

2. Samenvatting

De Kiesraad merkt op dat in de ontwerperegeling een nadere uitwerking ontbreekt van de in het Experimentenbesluit opgenomen regeling over het vervoer en de opslag van stembescheiden. Met name is belangrijk dat bepaald wordt dat de stembescheiden op een beveiligde locatie worden opgeslagen en dat veilig vervoer naar die locatie gegarandeerd is. In relatie tot de modellen vraagt de Raad aandacht voor de verhouding tussen het gemeentelijk stembureau en het centraal stembureau en voor de stemopneming verspreid over meerdere locaties. De Raad wijst er voorts op dat de 'software ter ondersteuning van het verkiezingsproces (OSV)' niet op het experiment is aangepast en dat de gemeenten die deelnemen aan het experiment het proces-verbaal van de uitslag daarom handmatig dienen aan te maken. Tot slot pleit de Raad ervoor om het experiment in de toekomst ook uit te breiden tot minimaal een grote gemeente (100.000+).

3. Inhoud van de regeling

In artikel 46 van het Experimentenbesluit is bepaald dat bij ministeriële regeling nadere regels kunnen worden gesteld over het vervoer van de stembescheiden en het proces-verbaal van het stembureau, de werkwijze van het gemeentelijk stembureau en de evaluatie van het experiment. In de toelichting wordt opgemerkt

dat het hier dient te gaan om uitvoeringstechnische aspecten waarvan kan blijken dat het wenselijk is deze nader te regelen. Er wordt ten aanzien van het vervoer en de opslag van stembescheiden ook een aantal voorbeelden gegeven. Het proces-verbaal van een stembureau wordt op grond van artikel 25 van het Experimentenbesluit overgedragen naar het gemeentelijk stembureau en bij ministeriële regeling zou kunnen worden bepaald dat het proces-verbaal – separaat van de stembus – door de voorzitter wordt overgebracht naar de locatie voor de stemopneming¹. Ook zou kunnen worden vastgelegd wie het proces-verbaal naar het gemeentelijk stembureau overbrengt.²

Van de mogelijkheid tot nadere regeling is geen gebruik gemaakt. De ontwerpregeling bevat slechts regels over de schorsing van de stemopneming door het gemeentelijk stembureau. Het bevreemdt de Kiesraad dat geconcludeerd is dat voor geen van de onderwerpen de wenselijkheid tot nadere regelgeving bestaat. De Raad is van mening dat voldoende waarborgen dienen te worden gecreëerd voor zowel een veilige opslag als voor een veilig vervoer van de stembescheiden naar het gemeentelijk stembureau. Ook dient duidelijkheid te worden geschapen voor wat betreft de verantwoordelijkheden hiervoor. Een nadere uitwerking hiervan in de Experimentenregeling is wenselijk, in welk verband de Raad erop wijst dat in de toelichting bij de Experimentenwet is opgemerkt dat centrale stemopneming een regeling vergt voor het vervoer van de stembiljetten en andere bescheiden naar de tellocatie die met voldoende waarborgen omgeven moet zijn om te voorkomen dat stembiljetten in het ongereede raken.³ De regeling hierover in het Experimentenbesluit is niet toereikend. Zo is er niets bepaald over eventuele tussentijdse opslag. Uit de toelichting bij het Experimentenbesluit kan slechts worden opgemaakt dat in geval de centrale stemopneming niet op de dag van stemming zelf plaatsvindt, burgemeester en wethouders verantwoordelijk zijn voor de beveiligde opslag van de stembussen.⁴ De Raad ziet graag dat, vooral wat betreft opslag en vervoer, alsnog nader invulling aan de regeling wordt gegeven in de voorliggende ontwerpregeling.

4. Model proces-verbaal stembureau en gemeentelijk stembureau

Verhouding gemeentelijk stembureau en centraal stembureau

De Kiesraad is van mening dat de verhouding tussen het gemeentelijk stembureau en het centraal stembureau nog onvoldoende helder is uitgewerkt. Verwarrend is dat in het Experimentenbesluit gesproken wordt van de vaststelling van de *uitslag* van de verkiezing door het gemeentelijk stembureau in plaats van *uitkomst* van de verkiezing. Het is immers het centraal stembureau dat de *uitslag* van een verkiezing vaststelt. Dit is met name verwarrend bij gemeenteraadsverkiezingen, aangezien bij een reguliere stemming het hoofdstembureau tevens als centraal stembureau optreedt. Het gemeentelijk stembureau doet dit bij het experiment echter niet. Zoals de Kiesraad begrijpt vindt er een aparte zitting van het centraal stembureau plaats waarin de uitslag wordt vastgesteld. Bij andere verkiezingen stellen de burgemeester en het hoofdstembureau voorafgaande aan de vaststelling van de uitslag van het centraal stembureau het aantal stemmen en de *uitkomst* van de stemming vast. Om deze reden worden ook in de processen-verbaal N 11 en O 3 – de processen-verbaal die respectievelijk door de burgemeester en het hoofdstembureau worden opgemaakt – gesproken van de *uitkomst* van de stemming. De Raad realiseert zich dat aanpassing van het Experimentenbesluit in dit stadium niet meer mogelijk is. Hij geeft u echter in overweging om, teneinde verdere verwarring te voorkomen, in de toelichting bij het model voor het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau overeenkomstig model

¹ Stb. 2013, 368, p. 19.

² Stb. 2013, 368, p. 35.

³ Kamerstukken II, 2012-2013, 33 573, nr. 3, p. 8.

⁴ Stb. 2013, 368, p. 19.

Datum
11 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000056578

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

N 11 te spreken van de vaststelling van de *uitkomst* van de stemming.⁵ Op deze manier wordt duidelijker tot uitdrukking gebracht dat met het vaststellen van het aantal stemmen door het gemeentelijk stembureau nog niet de uitslag van de verkiezing is vastgesteld.

Blad
3 van 4

Meerdere tellocaties

In de voorgestelde ontwerpregeling is niet duidelijk hoe de uitkomst van de telling wordt vastgelegd als er gebruik wordt gemaakt van meerdere tellocaties van het gemeentelijk stembureau en wie waarvoor precies verantwoordelijkheid draagt. Kijkend naar de bijlagen bij de voorliggende ontwerpregeling – die alleen betrekking hebben op een proces-verbaal voor een stembureau en voor de totaaluitslag van het gemeentelijk stembureau – constateert de Kiesraad dat voor de verschillende tellocaties geen apart proces-verbaal wordt gehanteerd.⁶ De Raad maakt uit het model voor het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau op dat ook hierin de tellingen op de verschillende plekken niet worden gespecificeerd. Onduidelijk is ook hoe dit document ondertekend wordt in geval van meerdere tellocaties. Het lijkt wenselijk om een apart proces-verbaal te laten opmaken voor de stemopneming op een specifieke tellocatie ofwel de uitkomst van deze tellingen op te laten nemen in het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau. Hiernaast ontbreekt in het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau een overzicht waarin duidelijk naar voren komt welk stembureau op welke locatie is geteld.

Opmerkingen stembureauleden in proces-verbaal

In artikel 38, vierde lid, van het Experimentenbesluit is bepaald dat het gemeentelijk stembureau in een verslag alle bezwaren vermeldt die zijn opgenomen in de processen-verbaal van de stembureaus. Het verslag is onderdeel van het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau (bijlage 1 bij het model). In het model voor het proces-verbaal is in het verslag inderdaad ruimte gelaten voor een opsomming van de bezwaren van kiezers. De Kiesraad mist hierin echter ruimte voor het weergeven van de opmerkingen van stembureauleden over onregelmatigheden tijdens de stemming en stemopneming.

Overige opmerkingen over de modellen

Onder punt 3 van het proces-verbaal van een stembureau en punt 5 van het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau wordt gesproken van volmachtverlening via de ingevulde achterkant van een stempas. De Kiesraad merkt op dat een dergelijke onderhandse volmacht, als gevolg van de recente wijziging van de Kieswet, ook via de achterkant van een kiezerspas gegeven kan worden en adviseert u het model hiermee in overeenstemming te brengen.⁷ Hiernaast is een duidelijker afsluiting van bijlage 2 (uitslagen per stembureau) bij het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau gewenst – bijvoorbeeld door het invullen van het tijdstip waarop de telling is afgerond of de ondertekening met een paraaf – aangezien deze nu redelijk abrupt eindigt na het noteren van het aantal blanco en ongeldige stemmen. Tot slot: in het model voor het proces-verbaal van een (gewoon) stembureau dient onder punt 2 de naam van de gemeente of openbaar lichaam ingevuld te worden. Aangezien de Experimentenwet niet van toepassing is op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, kan hier de verwijzing naar 'openbaar lichaam' achterwege blijven.

⁵ Model N 11 is ook het model waarvoor het model van het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau in de plaats komt.

⁶ Overigens zorgt de toelichting van het model wel voor wat verwarring, aangezien daar wordt gesteld dat op basis van deze 'processen-verbaal' de verkiezingsuitslag wordt vastgesteld en dat het formulier gemaakt is om ervoor te zorgen dat *alle* gemeentelijke stembureaus op dezelfde manier een proces-verbaal maken.

⁷ Stb. 2013, 289.

Datum
11 februari 2014

Ons kenmerk
2014-0000056578

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 4

5. Gebruik van OSV

Gemeenten maken voor het berekenen van de verkiezingsuitslag en de benoeming van de leden van het vertegenwoordigend orgaan gebruik van de in opdracht van de Kiesraad ontwikkelde 'software ter ondersteuning van het verkiezingsproces (OSV)'. De uitkomsten van de tellingen op de stembureaus worden in de software ingevoerd, waarna de totaaluitslag van de gemeente wordt berekend en een proces-verbaal van de verkiezingsuitslag, vastgesteld door het centraal stembureau, wordt opgemaakt (het zogenoemde model P 21). De Raad merkt op dat het model voor het proces-verbaal voor het gemeentelijk stembureau dat ten behoeve van het experiment gebruikt dient te worden, niet in OSV is verwerkt en dat de software niet op het experiment is aangepast. Het betreffende proces-verbaal kan dan ook niet uit OSV worden gegenereerd.

Gemeenten die deelnemen aan het experiment dienen dit proces-verbaal handmatig aan te maken. Het is voor deze gemeenten wel mogelijk om OSV te gebruiken om de stemtotalen op stembureauniveau in te voeren en deze gegevens met behulp van de software te aggregeren zodat deze kunnen worden overgenomen in een proces-verbaal. De benoemingsbrieven van de gekozen kandidaten kunnen desgewenst wel met behulp van OSV worden aangemaakt.

6. Omvang experiment

Bij besluit van 9 januari jl. is bepaald dat een vijftal gemeenten deelneemt aan het experiment met een centrale stemopneming bij de gemeenteraadsverkiezingen op 19 maart 2014.⁸ Het gaat om de gemeenten Hardenberg, Kampen, Ouder-Amstel, Raalte en Sittard-Geleen. De Kiesraad heeft geconstateerd dat al deze gemeenten minder dan 100.000 inwoners tellen.⁹ Hij vindt het jammer dat het experiment voorsnog beperkt blijft tot middelgrote gemeenten. Om een representatieve en doelmatige evaluatie te kunnen doen van de efficiency, transparantie en controleerbaarheid van een centrale opzet van de stemopneming, is het wenselijk bij volgende experimenten ook een grotere gemeente te betrekken. Zo zal in grotere gemeenten vaker sprake zal zijn van een centrale stemopneming verspreid over meerdere tellocaties.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur

⁸ Stc. 15 januari 2014, nr. 870.

⁹ De grootste aan het experiment deelnemende gemeente is Sittard-Geleen met een inwoneraantal van ruim 93.000.